

אלינה שלקס

אימת הנפילה: מחשבות על מצבים מנטליים ראשוניים
תל-אביב: רסלינג/נרקיסוס, 2021, 218 עמ'.

נפילה מרוממת

ד"ר מירב רוט¹

ראשית גילוי נאות. אני מכירה את אלינה כשלושים שנה, מאז הדריכה אותי בהתמחות ברמת חן ועד לעבודתנו המשותפת גם בימים אלה בתכנית לפסיכותרפיה פסיכואנליטית באונ' ת"א, במסגרתה ייסדה שלקס את המסלול ללימוד "מצבים מנטליים ראשוניים", אותו היא מנהלת עד היום.

הספר "אימת הנפילה" מאופיין באותה איכות מיוחדת של הקשבה, המופנית כלפי הנימים וחוטי הנפש הדקים ביותר, מגששת את דרכה בין פירורי תחושות לאבק זיכרונות, שמאפיינים מטופלים בעלי מבנים נפשיים שבריריים ופגועים באופן עמוק. הקורא/ת זוכה במקרא מגוון ומעמיק לדקויות הצורה שנושאת האימה המוטלת על נפש זאת, שמפריעה לה להצטבר למסה נפשית אינטגרטיבית ואיתנה. אך הספר אינו עוסק רק במצבי חולי ושביר נפשי. ראשית מתארת שלקס את המצבים הגוף-נפשיים המוקדמים בהתפתחות נורמלית, ובהמשך אנו נעים איתה בין תיאור מצבים נפשיים זמניים של אובדן לכידות לבין ירידה לחקר מבנים נפשיים שכל ישותם אומרת קריסה וחידלון. גם אלה האחרונים נתפסים כניסיונות התארגנות, שבין סדקיהם הסמויים מן העין מגיחות גם כמיהות הססניות לחיבור ולחיים.

שלקס רואה כל העת את ההיגיון הפנימי של הנפש שנסוגה וקרסה. בכך היא מעניקה לנו כוכב צפון לצעוד בכיוונו מן הריק והכאוטי לעבר התגבשות החלקיקים למבנים יציבים וחסונים יותר. יתרה מכך, היא מדגישה את המשותף לכולנו סביב התופעות הנפשיות המתוארות בספר. תפיסה זו לא זו בלבד שמונעת הוצאתם של מטופלינו מחוץ לגדר דמיונית הניצבת בינינו לבינם; כי אם גם מצביעה על אופק הצמיחה וההחלמה האפשריות עבור מטופלינו.

המניפה התיאורטית בה מתעשרים קוראי הספר היא מגוונת מאוד. אנו מתוודעים לשלל רעיונותיהם של כותבים שהעמיקו לחקור במצבים מנטליים ראשוניים – טסטין, בוטלה ובוטלה, מיטראני, מאילו ופיונטלי, ויניקוט וביון, אייגן, גרין, גרושטיין, גדיני ועוד. משרעת תיאורטית רחבה זאת מסייעת בבניית התשתית הרעיונית לפיתוחיה המקוריים של שלקס בתחום

¹ החברה הפסיכואנליטית בישראל; התכנית לפסיכותרפיה, הפקולטה לרפואה ע"ש סאקלר, אונ' ת"א.

החמקמק והמסתורי כמעט של מרחבי הנפש המוקדמים. לצד זאת, כל הפרקים כולם מועשרים בהמחשות מתחומי האמנות השונים, שהפנייה אליהם טבעית נוכח קוצר ידה של השפה המילולית לספר את סיפור המצבים המנטליים הראשוניים. כל אחת מן היצירות שמשמשות את הספר מאופיינת במתחים דיאלקטיים עזים בין חיים למוות נפשיים, בין נוכחות להיעדר אובייקט, בין כמיהה לאובדן תוחלת.

העושר התיאורטי והאסוציאציות התרבותיות שזורים זה בזה לשרשרת רעיונות מאירי עיניים, שלאורכה מזדהרים גם יהלומים קליניים-תיאורטיים, שליטשה שלקס במשך ארבעים שנות עבודתה כקלינאית, מורה ומדריכה. רעיונותיה המקוריים מובאים בצניעות, כהצעות לחשיבה, מחוות נדיבות כדי להקל על הקוראים את דרכם הטיפולית בעולמות הכאובים והמתעתעים כל כך של מצבי נפש ראשוניים. אלה, בנוסף לתיאורים גלויי לב של שלקס על רגעים קליניים מאתגרים, שחוותה היא עצמה עם מטופלים אלה, מייצרים מורה נבוכים שיכול לשרת גם את הבקאים בספרות הפסיכואנליטית וגם את המתחילים בה את צעדיהם הראשונים.

המשותף לתיאורים השונים בספר הוא אותו יצור זעיר המצוי בתלות טוטאלית כה עזה באָמו, ששיבושים שונים במהלך התקין של הקשר הראשיתי עמו, הנעים בין נטישה לפלישה מציפה, עלולים להוביל אותו לנסיגה מחיים נפשיים פעילים וקומוניקטיביים, עד לכדי מוות נפשי. במסגרת יחסי ההעברה "קול התינוק או הילד שהושלך, נזרק, גורש, ננטש בתחילת חייו... [שב] כרוח רפאים למרחב האנליטי [בו] הוא מתחנן להכרה, להצלה, לצדק ולגאולה" (עמ' 46). תמרור אזהרה שהולך לכל אורך הספר, מבקש מאיתנו, המטפלים והמטפלות, להיות ערניים לקצב הלב וטמפרטורת הגוף של מטופלינו, מתוך רגישות לאפשרות שאנו נכביד עליהם, נציף אותם, נעורר בהם "חרדת אינטגרציה" (בלשון גדיני, ר' שלקס, עמ' 45) כל עוד לא גיבשו מערך נפשי חלופי איתן דיו לשאת את השינוי שאנו מציעים להם. אציג את עיקריו של כל אחד מן הנושאים אליהם צוללת שלקס בספר, דרך תיאור תמציתי של כל פרק.

בפרק הראשון, שלקס מניחה את היסודות למונח 'מצבי נפש ראשוניים', בו יעסוק הספר כולו. אנו 'נופלים' לעולם בו "חוויות טרום רגשיות או טרום מנטליות" (שיסוד חלקן כבר בחוויות תוך-רחמיות) מותמרות בהדרגה לכדי נפש אנושית ינקותית, ילדית ובוגרת. בין הגרעינים הטרומים לידתיים נכללים למשל "האובייקט הצלילי" (מאילו, ר' שלקס, עמ' 40) האָמהי שהעובר פוגש כ"תודות, רעשים וצלילים" [המתגלים לו] "במרחב הנוזל התוך רחמי" וכוללים את קול אָמו, פעימות לבה ומערכת העיכול שלה; את יחסיו עם השליה וחבל הטבור (עמ' 41); ואף את מצבי הנפש של האָם, שהעובר חווה כ"לחץ אוסמוטי" (רוזנפלד, ר' שלקס, עמ' 40). הפרק מתאר בתמציתיות כיצד מתוך אלה ומתוך חוויות הלידה ומה שבא אחריה, מתהוות תבניות היסוד הרגשיות, שמאוחסנות ברמה הגופנית-תחושתית כזיכרונות

גופניים או בהגדרתה של וילהיים, כ"זיכרון תאי" (וילהיים, ר' שלקס, עמ' 42-43).

במצבים בהם המרקם הראשוני הפריך והעדין נפגע, הן בהתפתחות הנורמלית יחסית וביתר שאת בתנאי התפתחות טראומטיים, נחשף האני להיותו "ישות קטנה, פצועה, שברירת ומועדת לפגיעה" (עמ' 44). אם הפגיעה חמורה מדי, נמצא עצמנו בעולם של מצבים נפשיים מפורקים, קפואים, משותקים ועוד, שמתוארים באופן מפורט ומובחן בפרקים הבאים.

הפרק השני, שהספר קרוי על שמו – "אימת הנפילה" – עוסק, הן במצבים זמניים והן במבנים נפשיים עקביים בהם המטופלים חסרים "תפיסה פנימית של אובייקט תומכה, מעין עמוד שדרה נפשי, המאפשר התגבשות של חוויית הזדקפות ועמידה איתנה" (עמ' 55). כנגד כוח הכבידה הפיזי ומגבלותינו הנפשיות מתוארת הפנטזיה לעוף, כאיקרוס וכפיטר פן, ומן הקוטב השני מתוארת הנפילה מן הגובה הרב של הפנטזיות הגרנדיוזיות והמאניות – כמו באותו מיתוס של איקרוס שכנפיו ניתכו בחום השמש אליה התקרב ביוהרתו, עד שנפל לים וטבע בו.

שלקס מביאה את סיפור הטיפול בנוח, שהמפגשים איתו אופיינו בתחושות של קיפאון, חנק וזמן העומד מלכת, שכמעט מכניע את המטפלת ומפיל גם אותה לתרדמת. נוח ומטופלים כמותו נעים בין חוויה של ריק ו"חור שחור" (טסטין, ר' שלקס, עמ' 63), שמאיים לשאוב אותם ולאינם, לבין אמצעי התגוננות פרימיטיביים כמעטפות ריגוש (שיתוארו בפרקים הבאים) או כהזדהות היצמדותית עם אובייקט הלוצינטורי שמעניק "מבנה תוחם" (גרין, ר' שלקס, עמ' 65). למעשה מדובר בפרק בשתי חרדות מרכזיות הקשורות זו בזו: חרדת היעלמות האני וחרדת נפילה מהחזקתו של האובייקט שהמעטפת שלו מחוררת. ציוריהם של בייקון, מגריט, ירקה ועוד, לצד סיפורו של בקט "המגורש" שנכתב לאחר שגלה מארצו, מדגימים הבטים אלה.

עבורי, הרגעים הנוגעים ביותר ללב בספר נמצאים בפתח פרק זה, בו שלקס חולקת איתנו שלושה רגעים פרטיים במיוחד. באחד אנו מוזמנים לתוך חלום ילדות חוזר בו היא מפדלת באוויר ועפה ומחשבות מאוחרות לגביו; בשני היא משתפת אותנו בתובנות בעקבות אירוע חריג במפגש טיפולי עם דני, בו היא קמה מן הכורסה בתום שעה טיפולית ומשתטחת ארצה "וכל זה אל מול עיני זולת עיוור, מת רגשית, החש כנראה ב־זמנית ננטש ונוטש" (עמ' 54). בשלישי היא חולקת איתנו חלום מבהיל במיוחד, בו בנה מתדרדר במדרון עד שהוא אווזו לבסוף בידה, המפורש כמשא ומתן בין החלק הילדי ה"מוצף באימת הנפילה ושוקע בתהום עד שהוא נחלץ למשמע קול אִמָּהּ [אשר]... אוסף אותו ומצליח לבלום את הנפילה" (עמ' 55).

שיתוף אישי זה משקף באופן גלוי מה שנמצא במובלע לכל אורך הפרקים – התחושה שכל אחד מסיפורי הטיפול (והיצירות התומכות בהם) אינו רק מושא להתבוננותה של הכותבת, אלא חל עליה כשותפה מלאה, כזו שבעולם של צללים וכפילים זוכרת כל העת שני דברים: הראשון – שאין תופעה נפשית

שזרה לחלוטין לעולם הפנימי של כל אחד מאיתנו, והשני – שהיינו יכולים לעמוד במקום המטופלים שלנו במחי סיבוב קטן ברולטת הגורל הקיומי.

הפרק השלישי בספר מציג "מחשבות על מימד הזמן במצבים מנטליים ראשוניים". הוא נפתח בשיטוט מרתק בין ייצוגים מגוונים של מימד הזמן ופעולתו עלינו באמנות הפלסטית; הזמן המפולח והזמן המשותק, הזמן כאינקוויזיטור ממית והזמן הקפוא והעומד מלכת, הזמן הטראומטי וזמן הביניים. בראשית החיים היחסים הטמפורליים בין האם לתינוק מכילים "פוטנציאל של עימות בין מימד הזמן של האם ובין מימד הזמן של התינוק. [ש]כל אחד מווסת באופן שונה, בהתאם לדרגת התפתחותו." (עמ' 91). במצב תקין נוצר בין האם לתינוק "זמן מעבר" (על משקל "מרחב המעבר" הוויניקוטיאני). אך, (בלשון גרין) "קונפליקט הטרוכרוני" [בין האם לתינוק עלול ליצור] "זמן מת... היוצר את התשתית להיווצרות טראומה שלילית". שלקס מציעה כי "מסגרת הטיפול טומנת בחובה ניגודים של אופנויות זמן (Sabbadini, ר' שלקס, עמ' 85)", שעלינו להתמקם בתוכם בעמדה "שמנוסחת בין הזמנים... במעין השעיה של זמניות" (גרין, ר' שלקס, עמ' 91). החיאת הקונפליקט ההטרוכרוני ביחסי ההעברה מהווה פתח לתמורה והתפתחות. המטפלת יכולה לנסות להעניק "זמן הדהוד" (מושג של ברקסטד-ברין, ר' שלקס, עמ' 92) כחלופה לקונפליקט ההטרוכרוני, כגורם מאחה ומחבר. שלקס מציגה שלוש חוויות זמן דומיננטיות בתהליך הטיפולי – האחת, חוויית הזמן כשבור ומקוטע, מודגמת בתיאור טיפול קצר ומרתק בנגה, בחורה בולמית שחוה כל רגע כעומד בפני עצמו ולפיכך מנסה למלא אותו ברצפים של זלילות, בצילום עצמי קדחתי וכפייתי וכן בעיסוק יתר במוות כמייצר פרדוקסלית רצף שהחיים אינם מזמנים. חוויית הזמן השנייה, "אל זמניות", מומחשת דרך יואב המתפקד והמוצלח כביכול, ששקוע "בתחושה של הווה מתמשך" (עמ' 95)... "בניסיון מתמשך לטשטש את כאבי האובדן ואת חרדת המוות". חוויית הזמן השלישית שמתוארת בפרק מאופיינת ב"התייחסות נוקשה, חזרתית ומעגלית לזמן הנתפס כקפוא" (עמ' 99). זו מודגמת בטיפול עם קרן, שמילאה את חייה וגם את המפגש הטיפולי במעטפת נוקשה של סדר והיצמדות לאובייקט שרירותי, נוכח חוויית ריק פנימי וחוסר יכולת לשאת נפרדות. את היעדר פרספקטיבת הזמן החליפה היצמדות טקסית מעגלית, כאשר "מקצב ההיצמדות לזמנים, לאנשים ולחפצים הגן על קרן באופן חלקי מפני חרדות השמטות ופרידה" (עמ' 101). מול סוגים שונים אלה של שיבושי זמן פנימיים, מציעה שלקס שעלינו "להפוך למלווים פעילים של מטופלינו בתהליך השכתוב" (עמ' 103). הפוטנטיות הנוצרת בניזילות של מימד הזמן בטיפול גורמת לכך ש"תפיסת העבר משתנה בד-בבד עם התהליך המתהווה בשעה הטיפולית, ונוצרת חוויה חדשה של ההווה שתשמש כעבר חדש לרגעי העתיד." (עמ' 85). אם לקחת בחשבון את הרעיון של פרויד על תופעת ה"בדיעבד" (1, עמ' 53, 130), הייתי אומרת שלא רק תפיסת העבר משתנה (רטרו-ספקטיבה), אלא העבר עצמו משנה צורה בתוכנו.

הפרק השישי עוסק במצבים של חיוניות והיעדרה, של תקווה ואובדנה. הפרק נפתח: "בפרק זה אקח אתכם למסע, שלעתים אינו קל, שבו אתבונן על מצבים שבהם היכולת לחוות חיוניות נפגעת או נעלמת" (עמ' 151). כל נגיעה שלי בפרק זה תחטא לחווית הקורא/ת, וכמעט ניתן לומר הצופה, מול התיאור המחריד והנפלא של הסרט הכורדי "הצבים יכולים לעוף" מ-2004. הסיפור רווי הטראומות והאובדנים מלמד, מחד, על מצבים טראגיים בהם גם האמונה והמסירות העצומות ביותר לא יעזרו לשקם את הנפש שאבדה לבלי שוב, ומאידך, על מצבים בהם הנפש נותרת חפצת חיים כנגד כל הטראומות והסיכויים. דיאלקטיקה זו מודגמת בתיאור הטיפול בדנה, שברגע מכריע בו תקווה הפציעה בטיפול והמטופלת השמיעה למטפלת הקלטה שלה שרה, התרגשותה של המטפלת הבהילה אותה בחזרה אל החדר האטום בנפשה והיא נטשה את הטיפול למשך כמה שבועות.

שלקס מעניקה לנו לא רק שיעור קליני מאלף, כי אם גם השראה אתית בנוכחותה למסור גם את הפצוע/פוצע בעבודתה הקלינית. המחברת מתריעה מפני צורות נוכחות שלנו, המטפלים, שעלולות לגרום לעודפות חרדה והצפה, שתחרוג מן הסף המאפשר עיבוד מתמיר ותהפוך ל"רעלת טיפול" (עמ' 159); מצבים שלא נדונים דיים בקורפוס הפסיכואנליטי.

הפרק השביעי והאחרון עוסק בצל ובכפיל – תעתועי זהות, נוכחות והיעדר. הוא נפתח בסיפורו של פיטר פן, שצילן נתפס בין שיני הכלבה נאנה כשניסה להימלט מביתה של וונדי, והילד השובב ומלא החיים נהפך בן רגע לאומלל שאין שני לו (תרתי משמע). מכאן לוקחת אותנו שלקס לשיטוט מסחרר בין ייצוגים אמנותיים שונים ליחסים בין האני לצלו ולשכפולו, שמשקפים את הדיאלקטיקה בין נוכחות אנושית לבין פוטנציאל היעלמותה (עמ' 176). המראה האמנותי אינה משקפת רק את פניו של האמן, אלא מהווה מראה גם לנו, הקוראים, המגלים את ההשתקפויות שלנו ניבטות אלינו בין כותלי המוזיאון שאצרה עבורנו שלקס בפרק הנוכחי. היא יוצאת מן ההנחה של ויניקוט, שפיתחו בוטלה ובוטלה, כי "יחיד, האם והתינוק יוצרים את 'הכפיל המורכב הפרימיטיבי'... שהוא בסיס ראשון בהתפתחות הזהות... [אשר] יוצר גם את הבסיס הראשוני לאינטימיות, שהרי במהלך תהליך זה מתאפשרת לתינוק כניסה לתוך נפשה של האם" (עמ' 183). בהיעדר אם הנכונה להעניק לתינוק כפילות מזמינה מעין זו, "נפגעת יכולתו של התינוק להיות במגע עם חלקיו המסתוריים והשבריריים, וכך נפגע תהליך היווצרות הייצוג שלו את עצמו על כל חלקיו השונים." (עמ' 183).

לא בכדי מובילות מחשבות אלו את המחברת לדבר על תפקיד המטפל ככפיל בדפים החותמים את הספר: "במצבים הגרסיביים אלה מתבקש המטפל לשמש ככפיל שקט של המטופל... כמי שמסור את עצמו לתהליכי ההתערבות האוסמוטית שנוצרת וסופג לתוכו את כל הרבדים הנפשיים, הפגועים וחסרי המילים של המטופל, עד שהם יתבהרו ויתעכלו בנפשו של המטפל באמצעות תהליכים ראשוניים שלו עם עצמו. העיכול הזה עשוי להפשיר משהו באותו אזור חשוך וחסר ייצוג מנטלי של המטופל" (עמ' 190). הספר "אימת הנפילה" מהווה

הפרק הרביעי מתמקד "בחוויית הריק (void), תוך כדי התבוננות על אסטרטגיות ההישרדות והקונכיות המגוננות שמאפשרות הימנעות (a-void) מחוויית ריק זו" (עמ' 107). שלקס מנתחת את ההבדל בין חוויות ריקנות בנפש בעלת מיכל פנימי תוחם, לעומת מבנה בו "הנפש מרוקנת באופן אקטיבי מייצוגיה, והמצב הפנימי נעשה עקר וריק" (עמ' 115), המתארות שתי צורות התארגנות קוטביות מול חווית הריק: "מעטפות הריגוש" שנושאות אופי סימביוטי-היצמדותי ומלוות בפנטזיה של לידה מחדש מכאן, ושליטתית-חסרת-חיות על החשיבה, השפה והתנועה, הנושאת אופי אוטיסטי מכאן.

הצורה הראשונה מודגמת בטיפול מכמיר לב ומטלטל עם דוד, איש עסקים מצליח שהגיע לאנליזה בעקבות חרדות היפוכונדריות והגן על עצמו באמצעות "מעטפות ריגוש" מגוונות, להן היה זקוק באופן כפייתי – בין אם במישור המיני, דרך צריכת סמים ואלכוהול או ב'קניית' חברה אנושית בכסף. דרך תיאור הטיפול, אנו מתוודעים לחרדה עצומה מכל רמז לקיוו לבד, בנפרד, כבשורת נפילה לתוך חלל פנימי בו יאבד כליל. כל חתירה לשינוי התגלגלה כפנטזיה לידה נרקסיסטית ואומניפוטנטית, שנוצחה ברגע בו נתקלה בגבולות המציאות. ברגע מסוים בטיפול מתעוררת תקווה לשינוי דרך התמסרות מרגשת של דוד לחתלתול שאימץ, אך ברגע שהחתלתול גדל מעט, הוא ננטש כליל. פירושים באנליזה על החלק החתלתולי-ינקותי הננטש שבדוד מובילים לקטיעת הטיפול מצדו, וזו שנותרת לחוש עצמה נטושה ואבודה היא המטפלת.

בחלק השני של הפרק מתואר כאמור "שימוש אוטיסטי במקצב כהגנה עיקרית מארגנת ומבנה". למעשה מדובר בהשקעת-יתר בצורה ובמקצב במחיר של אנטי-השקעה בעצמי. תופעה זו מומחשת באופן רב עוצמה במחזה הקצר של בקט "נד נד", המאופייין בחזרתיות תנועתית וקולית סטריאוטיפית, שמשמשת כהחזקה עצמית מצמיתה לעצמי מרוקן ונעדר מבנה פנימי מחזיק, השרוי באימה מתמדת.

בפרק החמישי, העוסק ב"חלימה בהקיץ והיפוכונדריה" (עמ' 129), מציגה שלקס כי היפוכונדריה איננה מבטאת רק חרדת מוות, אלא פרוקסלית גם מגנה מפניה, בכך שהיא מהווה מעין חלימה בהקיץ המעניקה "מובלעת אוטיסטית תלויה תחושות ונעדרת פעילות סימבולית". תיאור זה הזכיר לי את המטופלות המכורות לפנטזיות רומנטיות של הכותבת הקליניאנית בת זמננו, אינס סודרה, בפרק שלה על "התמכרות לסף-חיים" (Addiction to near life) (2, עמ' 232-252). אלא שלעומת מטופלות אלו, "המרכיב המזוכיסטי במערכת דימויים זו [של ההיפוכונדר] הוא בולט לעין... אך בה בעת הוא מרוקן מתחושותיו הגופניות ושקוע בהן; הוא חרד מכל ההתערבויות הרפואיות ובר-בזמן משוע לטיפול..." (עמ' 133). כהמשך לערוב בין הסבל לריגוש ביחסי האובייקט המוקדמים.

דרך תיאור המפגש הטיפולי עם איריס, ממחישה שלקס רעיונות אלה ומבהירה את חשיבותה של העבודה בהעברה-הנגדית, בה המטפלת חשה שהיא בעצמה לוקה במחלה מידבקת ושוקעת לתוך "מעטפת חלימה בהקיץ", שתפקידה לייצר "מעין הווה אשלייתי נצח, ובכך שוללת... את הזרימה של הזמן ואת האובדנים והמוות הבלתי נמנעים" (עמ' 142). בפרק מפורטות שבע השלכות קליניות לתפיסת ההיפוכונדריה כחלימה בהקיץ.

וחלקם מנוסחים לראשונה בידי המחברת, מעניקה לנו מרחב מחיה ייחודי כדי ליפול ממנו לתהומות ולצוף חזרה, להמריא לשחקים ולנחות חזרה באופן שיסייע לנו לחלץ את המטופלים והמטופלות שלנו מבין הצללים ולדעת אותם מתוכנו. ולדעת אותם, משמעו תמיד גם לדעת אותנו.

אחרית דבר – היכולת להזות אובייקטים וספרים

בפרק 4 כתוב: "משהו יכול להיתפס כקיים רק אם הוא מלווה ומשוכפל באמצעות היכולת להזות אותו, דהיינו רק אם האדם התופס יכול למצוא את האובייקט בתוכו באמצעות החיפוש הפנימי שלו אחר האובייקט האבוד או הנעדר" (עמ' 116). אמירה זו הזכירה לי את אמירתה של וירג'יניה וולף (3), שלפעמים אנו מתכופפים לשרוך נעל או להביט בשבלול על ורד, ובבת אחת חוזר אלינו ספר שלם לתודעה. אני משוכנעת שהספר "אימת הנפילה" יוסיף ללוות את קוראיו גם אחרי שלא כל הפרטים בו ייזכרו באופן מודע, כאובייקט פנימי שניתן להזות את איכויותיו הרגישות והעמוקות, ומתוך כך להיזכר לאן מועדות פנינו כקלינאים וכבני אדם.

ספרות:

1. פרויד ז. (1918). איש הזאבים – מתולדותיה של נזירות ילדות. ירושלים, קוגיטו, 2003.
2. Sodre I., Addiction to near life – on pathological daydreaming and the disturbing ambiguity of faking true-love. In: Imaginary existences. pp 232-252. London and New York, Routledge, 2014.
3. Woolf V. (1932). How should one read a book? In: The common reader: Second series. e.Books@Adelaide, July 15, 2015.

כשלעצמו כפיל שקט עבור כל אחד ואחת מקוראיו וקוראותיו כמטפלים, אך לא פחות מכך, כסובייקטים בעולם.

במבט כולל על הספר, אבקש להטיל אור על אופי העבודה הפנימית של המטפל/ת המשתקפת לאורך כל הספר, שעבורי, כפסיכואנליטיקאית קלייניאנית, בלטה במיוחד בשל ההבדל המסוים מן הטכניקה הקלייניאנית הקלאסית כמו גם זאת בת זמננו, והיא מיעוט פירושים (אף שיש כאלה) המוצגים לקורא/ת כחלק מן העיבוד והדרך לעבר החלמה. נראה כי במיעוט הפירושים הכלולים בתיאורים הקליניים מקופלת הנחה מובלעת, שתואמת את הרבדים בהם עוסק הספר, כי הטרנספורמציות הטיפוליות מתרחשות בחלק הארי באזורי החרדות והאימות הראשוניות, ומגולמות במפגש הלא מילולי בין נפש לנפש, בתדרים של מקצב הנשימה, צורות הקשב והחיבור, חירות התנועה הפנימית והיצירתיות וכד'. הפירושים, שמן הסתם אכן ניתנים במהלך הפגישות כמהלך טבעי המבטא את ההתרחשות הפנימית, מלווים ותומכים בתהליכים הראשוניים שהספר עוסק בהם, ככוח תומך ומתמיר מסדר משני, ביחס לכוחה הטרנספורמטיבי של ההתמסרות הכולית של המטפל/ת להשפעות ההדדיות עם המטופל/ת.

בנוסף, הספר מעביר באופן עמוק את כוחו הטיפולי של הניסוח הפנימי, המשמש לנו לעתים קרובות, ובמיוחד בעבודה עם מצבים מנטליים ראשוניים, כאמצעי החזקה, הכלה ועיבוד, מתן פשר, ואולי יותר מכול, שרייה במצב אמפתי, באמצעותו המטפל חש וחווה את המטופל מבפנים. יכולתה של שלקס לנסח לעצמה, ובספר זה גם עבורנו, הגדרות ותיאורים עשירים ומגוונים כל כך של ניואנסים כה עדינים ועמוקים בנפש האנושית, חלקם נשלים מאוקיינוס הספרות הפסיכואנליטית